

СССР-н Конституцин Өдр

Декабри 5-д мана орн-нутгин күч-көлсчир джил болгын СССР-н Конституцин өдр темдглицхана. Эн өдр, 1936 джилд, Цугсоюзин Бачмар Цуглрси Советмүдин VIII-ч хург, мана государствин Голлгч Зака — СССР-н Конституц авсми.

СССР-н Конституцд Коммунистическ партин гардврар советск олт амтнә тосхен социализмин авц-бәрц бә-тлгдсми. Советск Конституцин голлгчнь — йоста кевәр гүүнәр демократизм делгрүүлгын болджана. Мана орн-нутгт социалистическ зөөр делгү орм авсиг, социалистическ обществ тосххин төлә ноолдад советск олт амтнә күцсн зөвинь тер батлад, күч-көлсчир государствин залврт өр-орлцдж чадх эв-аргъ тетксми.

Эн джил советск олт амтн Конституцин Өдриг орн-нутгт политическ болн производственн ик өргмдж болдж йовх цагт темдгиджана. КПСС-н XXI хургин батлси СССР-н олт амтнә эдл-ахун делгрлтин долан джилин зуран түрүн джилин даалгьвр күцәхин төлә ноолдгьндан мана Төрскн үзмджтә диилвр күцсн йовна. Олт амтнә эдл-аху өсдж өргджд, долан джилин зураг болзгаснь урд күцәхин төлә гүдждж ноолдан делгрдж йовна. Промышленности цуг продукц гаргьлгьна эн джилин 9 сара зура 4 процент даву күцәгдв. Селәнә эдл-ахун делгрлт шин диилврмүд бәргдв. И. С. ЦК-н болх Пленумиг уктдж дорлдән өргәр делгрдж йовна.

Долан джилин зуран түрүн джилнь советск олт амтнә бәадл-джиргьлинь делгрүүлгьнд ик диилвртә болв. Көдлмшчирин, крестьянмудин болн цергләчирин орунь джиләс джилүр өсәд йовна. Орн-нутгт хот-хол эдлврт гаргьлгьн хурдар өсджана. 1952 джиллә дүнъгцүхлә мах болн махнас кедг хот-хол хулдлгьн 3 холван үлү, малин тос — 2,5 шаху холван, үс болн үснәс кедг хот-хол — 4 холван даву, шикр — 2 холван шаху өсв.

Амтн бәадг гермүд тосхлгьнд ик күцәнъгьүс бәәнә. Эн джил балгьсдүдт болн көдлмшч поселкст 80 сай квадратн метр агьута амтн бәадг гермүд тосхгдхми, 1960 джилд болхла 101 сай квадратн метр. Ирх джилд көдлмшчирин болн цергләчирин 6 болн 7 часин көдлмшин өдрт гаргьлгьн төгсхми.

Советск номтирин, инженермүдин, конструктормудин, көдлмшчирин үүдәгч ухан-эсвин болн баатр күч-көлснә ачар Советск Союз космос медж авлгьндан талин орн-нутгудас өмн йовна. Мана Төрскн Газрин искусствени дахульс болн космическ ракете, Сәрд ракет буулгьлгьниг, Сарин эс үзгдг халхин зургинь цокдж авлгьниг түрүн болдж кев.

Советск олт амтн, КПСС-н XXI хургин шиидврмүдәр омг авад, коммунизмин материальн-техническ жорнъг бүрдәлгьниг диилвртәгьяр кедж йовна. Советск олт амтнә бәрси диилврнь цуг социалистическ лагерин диилвр болджана, тернь тегәд социалистическ систем капитализмәс хол дееринь, цуг халхарн давдж гарч чадхинь үзүлджана.

КПСС-н XXI хургин, Коммунистическ обществ делгү тосхлгьар тәвси алдр төрмүдиг күцәлгьн олт сай амтнә үүдәгч шунмгьань өслгьнлә, тедн государствин залврт, эдл-ахун болн культурн тосхлтд орлцлгьнә өөдлгьнлә бат залгьлдата. Мана советск демократийин күчтә диилврин чидлнь, мана орн-нутгт государствени йосн күч-көлсчирин гарт бәадгт бәәнә. Советск йосн — йоста олт амтнә,

көдлмшчирин болн крестьянмудин йосн болджана.

Мана орн-нутгт олт амтнә йосн тогтдж батрсинь депутатир сунъгьлгьн үзүлнә, СССР-н Деед Советд 1958 джилд сунъгьгдси 1378 депутатирин нег миңгьгьн давунь көдлмшчир, инженермүд, колхозникүд, механизатормуд, агрономуд болджана. Олт амтнә нерн деерәс мана орн-нутгт Советмүдин 1850 миңгьгьн депутатир государствени залврин төрмүд хагьлдж йовна.

Мана Хальмг АССР-н Деед Советин сунъгьвр болхд сунъгьачирин 99,98 процентнь сунъгьврт орлцхав. Мана республикин Деед Советин депутатирин тоод көдлмшчир, колхозникуд, цергләчир нургьлдж йовцхана. 95 депутатирин өрәлнь производствд көдлдж йовх улс, эднә тоод «Пролетарская победа» колхозин шовуч К. Ф. Овшинева, Элстин РТС-н шофер И. Г. Железняк, «Южный» совхозин комбайнер А. Б. Менкенов, «Ленинский» совхозин тосхлтин участкин көдлмшч И. В. Чернышова болн нань чигн.

Сүүлин джилмүдт Коммунистическ парть болн Советск правительств, советск демократин цаарандк делгрлт теткч, күч-көлсчиринг государствени залврт улм өргәр орулдж авхин кергт кесг темдгтә ик үүлдвр куцәв. Союзн республикин эдл-ахун болн культурн тосхлтд авдг зөвнь өргджүлгдв. Профсоюзн болн нань чигн олна организацсин нилчнь өөдлүлгдв. Социалистическ йосиг күцәлгьн батрагдв.

Советск Хальмг Советск йосна джилмүдин эргцд Коммунистическ партин гардврар, урдинь угатя, сургьуль өрдм уга бәәси танъгьчасн ода цецкәрджәх Республикд хүврв. Ода республикд промышленность өсджана. Нефтин болн газин промышленность делгрх ик аргь учрджана. Селәнә эдл-ахун делгрлт диилвртәгьяр уралан йовдж йовна. Культурн тосхлтд ик диилвр күцв.

Мана республикин күч-көлсчир мана алдр Төрскнә олт амтнә хамдан эн джилин эдл-ахун зура күцәлгьнд эврәннь тоомсрта хүвән орулв. Нидн джилин тиим цагла дүнъгцүхлә, эн джилин 9 сард республикин колхозмуд болн совхозмуд государствд мах хулдлгьниг 85 процент, үс — 38, ондг — 23, ноос — 14 процент икәр кев. Республикин промышленность цуг продукц гаргьлгьна 9 сара зурагьан 101 процент күцәв.

Советск Конституц СССР-н гражданимүдт алдр зөвмүд өгси деерән терүг күцәдк болх эв-аргьинь бас учрана. Советск улс деер мана Конституц оячта даалгьврмуд чигн тәвнә. СССР-н гражданин болгын Конституциг батар харх, зака күцәх, социалистическ олна зөөриг хардж батлх зөвтә.

Делкә төвкнүн бәәх, делкән орн-нутгуд хоорндан ни, негн-негндән дөнъ күргдк джиргьх төриг Советск йосн түрүн өдрәси авн тәвсми. Эндр өдр болхла советск улс нарт делкә дән уга төвкнүн бәәхин төлә улм күчтәгьяр ноолдк йовна. Н. С. Хрущев Америкд гничд одад ирснә дигнь делкән олт амтнд ик таасмджта болв. Советск Союз төвкнүн бәәхин төлә күчлдж йовхнь күцвртә болх гидж тедн нәәлджәцхана.

Күмн амтнә тууджд социализм түрүн болдж диилснә конституц болгч СССР-н Конституц марксизм-ленинизм алдр чидлинь үзүлдж, коммунизм диилхин төлә ноолдлгьна тугнь болджана.